

Οὕτω λοιπὸν ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τῆς Ἵδρας, ἀπέβημεν εἰς τὸ Ἄστρος, ὅπου ὑπεδέχθη τὸν Ἵψηλάντην ὁ στρατηγὸς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν περίπου στρατιώτας. Γευματίσαντες δ' ἐκεῖ Ὀμηρικὸν γεῦμα, ἀνέβημεν εἰς τὰ Δερβένια, καὶ ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἔνθα διεμείναμεν, πολυειδῶς κακουχούμενοι καὶ κινδυνεύοντες. Ἐνῶ δὲ ἤγγιζεν ἡ πτώσις τῆς Τριπολιτσᾶς, ἠγγέλθη ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος εὐρίσκετο εἰς Πάτρας καὶ ἦτο φόβος μὴ, εἰσπλεύσαντος εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, κάμη ἀπόβασιν εἰς τὴν Κόρινθον. Ὅθεν ἐνεκρίθη νὰ παρλάβῃ ὁ Ἵψηλάντης πεντακοσίους ἐκ τῶν πολιορκούντων τὴν Τριπολιτσᾶν, καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τῶν ἐν Καλαβρυτοῖς νὰ φυλάττῃ τὰ παράλια ἐκεῖνκ.

Ὁ Τουρκικὸς ὄμως στόλος δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμη ἀπόβασιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' εἰσπλεύσας εἰς Γαλαξίδι, κατέκαυσε τὴν πόλιν, ἔρημον ἐγκαταλειφθεῖσαν, τῶν κατοίκων φυγόντων μετὰ μάχην σκληρὰν, καὶ λαβόντες οἱ βάρβαροι ὀλίγα τινὰ πλοῖα ἔρημα καὶ ταῦτα, ἐξήλθον τοῦ κόλπου μετὰ θριάμβου Θεοροστικῷ. Ἐν τούτῳ ἠγγέλθη καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως, καὶ ἐπιστρέψαντες δὲν εὐρομεν ἐν αὐτῇ εἰμὴ ἐρείπια. Ἐκεῖ ἠρρώσθησε βαρέως καὶ ὁ Ἵψηλάντης καὶ ἐγὼ διὰ τὸν μεμολυσμένον ἀέρα ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ τῆς σήψεως τῶν πτωμάτων. Μόλις δὲ ἀνελάβομεν καὶ μετέβημεν εἰς τὴν Κόρινθον, καὶ ἐκεῖθεν ἐκστρατεύσαμεν εἰς τὴν Λαμίαν· ἀποτυχούσης δὲ τῆς ἐκστρατείας ἐπανήλθομεν εἰς Κόρινθον, καὶ ἀφοῦ παρεδόθη τὸ φρούριον, κατέβημεν εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου· ἐνῶ δὲ οἱ βουλευταὶ ἐκάθητο μετὰ τοῦ προέδρου Ἵψηλάντου συμβουλευόμενοι περὶ τῶν πραγμάτων, ἠγγέλθη ὅτι ὁ Δράμαχλις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κόρινθον μετὰ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν ὁμοῦ καὶ ἰππέων. Τότε εἰσελθὼν εἶπον πρὸς τὸν Πρόεδρον, τί κάθισαι; προσμένεις νὰ ἔλθωσιν οἱ ἔχθροὶ νὰ σὲ συλλάβωσι μετὰ τῶν βουλευτῶν ὡς πρόβατα ἐπὶ σφαγὴν συγκεκλεισμένα; ἔξελθε, καὶ ἐγὼ κρατῶν τὸν σταυρὸν προπορεύομαι κηρύττων ὅστις εἶναι Χριστιανὸς καὶ πιστὸς Ἑλληνας, ἄς ἀκολουθῇ· ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, φοβηθέντων ἴσως τῶν βουλευτῶν δρυὴν τινα παρὰ τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐσέβετο πάντοτε καὶ ἠγάπα τὸν Ἵψηλάντην· δι' ὃ καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ πρόκριτοὶ τῆς Πελοποννήσου δὲν ἐνεπιστεύοντο εἰς αὐτὸν τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων, φρονοῦντες οὐκ ὀρθῶς μετ' ὀλίγον ἦλθεν ἡ ἄλλη ἀγγελία ὅτι ἐν ἰππικὸν σῶμα τῶν πολεμίων ἔρχεται ἐπὶ τὸ Ἄργος. Διαδοθείσης τῆς ἀγγελίας ταύτης, κατέλαβε πάντας φόβος καὶ τρόμος. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ κλαίοντα καὶ ἔμφοβοι ἄνδρες ἄοπλοι ἔτρεχον κάτω εἰς τοὺς Μύλους. Ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ πε-

ριστάσει ἔτυχον νὰ εὐρεθῶσι καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ μου μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀνεψιοῦ μου Κωνσταντίνου, αἵτινες πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶχον ἔλθει ἐκ τῶν Ψυρῶν, φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν ὅσα ἐκ τῶν βιβλίων μου καὶ οἰκιακῶν πραγμάτων ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσιν ἐκ τῆς πατρίδος· πολλὰ δὲ τότε ἀπολέσαντες, καὶ παθόντες, καὶ κινδυνεύσαντες, τὰ ὅποια διὰ νὰ μὴ παρεκτείνωμαι ἀποσιωπῶ, μόλις διεσώθημεν εἰς τὰς Σπέτσας, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μῆλον, ὅπου ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ μου πάσχουσα διὰ τὰς πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ κακουχίας ἐτελεύτησε.»

ΜΙΑ ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ

Ἦτο ἡμέρα ἑορτῆς ἐν τῷ ἐν Λονδίνῳ τραπεζιτικῷ οἴκῳ Ἀρρισσων, Γρηγορίου Σώλλιθαν καὶ Σ². Τὰ γραφεῖα ἦσαν κλειστά, πλήρες δὲ τὸ εὐρὺ ἐστιατόριον. Τεσσαράκοντα ἐκ τῶν συνδαιτημόνων ἦσαν οἱ συγγενεῖς, ἀδελφοὶ, υἱοὶ, θυγατέρες, ἔγγονοι καὶ ἔγγοναί, ἀνεψιοὶ καὶ ἀνεψιαὶ τοῦ πλουσίου τραπεζίτου. Ἐξήκοντα δὲ ἄλλοι ἦσαν οἱ παντοειδεῖς ὑπάλληλοι τοῦ οἴκου Ἀρρισσων, Γρηγορίου Σώλλιθαν καὶ Σ², ὅστις ἦτο ἐκ τῶν διασημοτάτων καὶ ἐντιμοτάτων τοῦ ἄστους.

Ἄφθονον ἦτο τὸ γεῦμα καὶ γενικὴ ἡ χαρὰ. Ὁ Γρηγόριος μὲ φαιδρὸν πρόσωπον προσεπάθει νὰ περιποιῆται ὅλους τοὺς ξένους, εἰς ἄλλον μειδιῶν καὶ ἄλλον προσαγορεύων.

Εἶχε φθάσει ἡ στιγμή τῶν προπόσεων, στιγμὴ λίαν σοβαρὰ διὰ τοὺς Ἀγγλους.

— Τέκνα μου, λέγει ὁ Γρηγόριος Σώλλιθαν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ σεῖς ἄλλα μου τέκνα, πρὸς τοὺς ὑπάλληλους του, κρίνω καλὸν νὰ σᾶς διηγηθῶ σήμερον ὅτι οἱ πλείστοι ἀγνοεῖτε, τὰ περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς περιουσίας μου. Θὰ ἐνόμιζον ἑμαυτὸν ἀνάξιον τῆς εὐτυχίας ἃν ἐλησμόνουν κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὸν ποῦ καὶ εἰς ποῖον χρεωστῶ τὴν εὐτυχιάν ταύτην.

Διὰ τοῦτο θὰ προτίω δις καὶ ἡ διπλῆ αὐτῇ πρόποσις θ' ἀποτεινεται εἰς τὴν ἐξ ἴσου ἱεράν καὶ προσφιλεῖ μνήμην δύο ἀνδρῶν, τοῦ πατρός μου Δανιὴλ Σώλλιθαν καὶ τοῦ Τζαίιμς Ἀρρισσων.

Ἄς προτίωμεν λοιπὸν ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ Δανιὴλ Σώλλιθαν!

Ἄς προτίωμεν ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ Τζαίιμς Ἀρρισσων!

Ὅταν καθισύχασαν ὀλίγον τὰ οὐρρά, ἐπανελάθεν ὁ τραπεζίτης:

— Ὁ πατήρ μου, ὁ καλὸς μου πατήρ, — καὶ λέγοντος ταῦτα ἠλλοιοῦτο ὑπὸ τῆς συγκινήσεως ἢ φωνῆ του — ἦτο πρὸ τοῦ γεννηθῶ ἱκανὸς καὶ τίμιος, ἀλλὰ πτωχὸς Ἴρλανδοῦ ἐργάτης.

Ὅταν ἐγὼ ἐγεννήθην, ἠναγκάσθη νὰ καταλείψῃ τὸ Δουβλίνον, ὅπου δὲν εἶχεν ἐργασίαν

καὶ ἦλθε μετὰ τῆς μητρός μου καὶ ἐμοῦ εἰς τὸ Λονδίνον ἵνα δυνηθῆ νὰ διαθρήψῃ τὴν μικράν του καὶ ἀδύνατον οἰκογένειαν. Συχνάκις μοὶ ἐπανέλαβεν ἡ μήτηρ μου πόσον κατάκαρδα ἠσθάνθη τὴν λύπην διότι ἐπρόκειτο νὰ καταλείψῃ τὴν ὠραίαν καὶ πρασίνην τῆς Ἰρλανδίας, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη δὲν ἀκούει στεναγμούς. Εὐτυχῶς ὁ πατήρ μου εἶχε πολλὴν σωματικὴν βίωμην καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐδείκνυε τὴν εὐλικρίνειάν του· ὅθεν μόλις ἔφθασεν εἰς Λονδίνον εὗρεν ἐργασίαν εἰς τὸν Τάμεσιν. Ἐπὶ ὁκτὼ ἔτη εἰργάζετο ἐκεῖ φορτῶνων καὶ ἐκφορτῶνων πλοῖα. Ἡ καλὴ μου μήτηρ, ἀφοσιωμένη ὅλη εἰς τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τὴν οἰκίαν τῆς, ἀνεκούφιζεν ἐργαζομένη διὰ τῆς βελόνης τοὺς μόχθους τοῦ πατρός μου. Ἦσαν εὐτυχεῖς καὶ οἱ δύο, ἠσθάνοντο δηλαδὴ τὴν ἀθῶαν ἐκείνην τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων εὐτυχίαν, οἵτινες ἀφίνουσιν εἰς τῆς Θείας Προνοίας τὴν μέριμναν τὸ πῶς θὰ ζήσῃσι τὴν ἐπαύριον. Κατὰ τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη, ἅτινα ἠκολούθησαν ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ἀποκαταστάσεως τοῦ πατρός μας ἐγεννήθητε διαδοχικῶς σεῖς, Ἰωῆ καὶ Ἰωνάθαν, καὶ σεῖς, Τζέννου καὶ Βέρθα. Μετὰ χαρὰς πολλῆς σὰς ἔβλεπον οἱ καλοὶ γονεῖς μας νὰ ἀυξάνητε καὶ νὰ ἀναπτύσσεσθε καὶ ὅταν ἤρχετο ἡ Κυριακὴ, ἔπρεπε νὰ τοὺς ἔβλεπε πόσον ἦσαν ὑπερήφανοι διότι μᾶς ἐπεδείκνυον εἰς ὅλην τὴν γειτονείαν καθαρὰ καὶ καλοενδυμένα.

Ἡ ταπεινὴ αὕτη εὐτυχία δὲν ἠδυνήθη νὰ διαλάβῃ τὸν φθόνον τῆς μοίρας.

Ἡμέραν τινὰ, λυπηρὰν τινὰ ἡμέραν, ἐπανῆλθεν οἴκαδε ὁ πατήρ μας ἀφῆσας διὰ πρώτην φοράν ἀτελῆ τὴν ἐργασίαν του τὴν καθημερινήν. Ἦτο ὠχρὸς καὶ ἐκράτει ἐπὶ τῶν χειλέων του μανθῆλιον κηλιδαμένον δι' αἵματος, ὕπερ ἔρρεεν ἐκ τοῦ στόματός του. Εἶχε σηκώσει πολὺ βαρὺ φορτίον, ὅπερ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἄλλων ἐργατῶν εἶχε τομῆσει καὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ κόπου εἶχε διαρραγῆ ἐν ἐκ τῶν ἀγγείων τοῦ στήθους. Ἐβρίθθη εἰς τὴν κλίνην του λέγων· «δὲν εἶνε τίποτε.» Τὴν ἐπομένην ἡμέραν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐγερθῆ, ἀλλὰ κατασπαζόμενος ἡμᾶς εἶπε πάλιν· «δὲν εἶνε τίποτε, θὰ περάσῃ.» Ἐν τούτοις ἡ μήτηρ μας μὲ ἔστειλε νὰ προσκαλέσω τὸν ἱατρὸν τῶν πτωχῶν. Ὁ ἱατρὸς ἦλθε, παρετήρησε τὴν κατάστασίν του, ἐξήτασε τὸν σφυγμὸν του, τῷ εἶπε νὰ βῆξῃ καὶ ἀπῆλθε. Ἡ μήτηρ μου παρηκολούθησε τὸν ἱατρὸν. «Φώναξε τὴν μητέρα σου», μοὶ εἶπεν ὁ πατήρ, βλέπων ὅτι ἐβράδυνεν ἡ μήτηρ μας.

Ἐπορεύθην καὶ εὗρον αὐτὴν ἐπισθεν τῆς θύρας καθημένην ἐπὶ μιᾶς βαθμίδος καὶ κλαίουσαν. «Γρηγόρη μου, μοὶ εἶπε σφίγγουσά με εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, μὴ εἶπῃς εἰς τὸν πατέρα σου ὅτι ἐκλαῖα καὶ μὴ κλαίῃς καὶ σὺ, προσέθηκε σπογγίζουσα τοὺς ὀφθαλμούς τῆς.»

Ὁ ἱατρὸς ἐπανήρχετο κάθε δύο ἢ τρεῖς ἡμέ-

ρας καὶ ἡ μήτηρ μας τὸν περιέμενε ὡς Μεσσίαν. Τὸν συνώδευε πάντοτε μέχρι τῆς ἔξω θύρας, συνωμίλει ὀλίγον μετ' αὐτοῦ καὶ ἐπανήρχετο μειδιώσα. Τὸ μειδίωμα δὲν μὲ καθησύχαζε καὶ ἐπεθύμουν νὰ μάθω τί τῇ ἔλεγεν ὁ ἱατρὸς, ἀλλ' ἡ μήτηρ ἐσιώπα, ἐπορεύετο πρὸς τὸν πατέρα, τὸν ἠσπάζετο, ἐτακτοποιεῖ τὴν κλίνην του καὶ ἐπανελάμβανε τὴν ἐργασίαν τῆς χωρὶς ἐγὼ νὰ δύναμαι νὰ νοήσω ἂν ὁ ἱατρὸς ἐδίδεν ἐλπίδας ἢ ὄχι.

Ἡ Τζέννου καὶ ἐγὼ τὴν ἐβοηθοῦμεν εἰς τὸ σιγύρισμα τῆς οἰκίας. Ἡ Τζέννου περιποιεῖτο τοὺς μικροτέρους ἀδελφούς καὶ παρεσκεύαζε τὸ φαγητὸν, ἐγὼ ἐφρόντιζα διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς οἰκίας ἐργασίας. Τὰ ἀδέλφια μας ἔπαιζον εἰς μίαν γωνίαν.

Ὁ πατήρ βλέπων ἡμᾶς ὅλους δλόγυρά του ἦτο εὐχαριστημένος. «Καλὴ εἶνε ἐνίοτε καὶ ἡ ἀσθένεια, ἔλεγε λαμβάνων τὰς χεῖρας τῆς μητρός μας, ξεκουράζει ὀλίγον ἀπὸ τοὺς κόπους.» Ἐνίοτε προσκαλῶν αὐτὴν πλησίον του τῇ ἔλεγε· «Εἶσαι πολὺ καλὴ σύζυγος καὶ μὲ κακομανθάνεις· ἂν ἤμην πλούσιος θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἦμαι πάντοτε ἀσθενὴς διὰ νὰ ἔχω τὰς περιποιήσεις σου.» Καὶ ἐγέλα τότε ἡ μήτηρ μας καὶ τὸν ὠνόμαζεν ὀκνηρὸν καὶ ὅλοι ἡμεῖς ἐνηγκαλιζόμεθα τὸν πατέρα μας. Ἡμεθα ζηλότυποι καὶ ὅταν ὁ πατήρ μας ἠσπάζετο ἕνα ἐξ ἡμῶν ἠθέλομεν νὰ μᾶς ἀσπασθῆ ὅλους.

Ἐσπέραν τινὰ παρετήρησα ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς μητρός μας ἦσαν πολὺ κόκκινοι. Τοῦτο μ' ἐκαμε νὰ ἀγρυπνήσω καθ' ὅλην τὴν νύκτα, παρετήρησα δὲ τότε πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔως τότε ἠγνόουν, ὅτι δηλαδὴ ἡ μήτηρ μας δὲν ἐκοιμᾶτο καθ' ὅλου, ἀλλὰ εἰργάζετο ὅλην τὴν νύκτα καὶ διὰ νὰ ἐξοικονομῆ τὰς ἀνάγκας μας καὶ διὰ νὰ δύναται εὐκόλως νὰ περιποιηθῆται τὸν πατέρα.

Τὸ πρῶτ' ἐκάλεσα κατὰ μέρος τὴν μητέρα μας καὶ τῇ ἀνέφερα τὸ πρᾶγμα· ἐκείνη ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως μὲ ἐπῆρε πλησίον εἰς τὴν κλίμακα καὶ μοὶ εἶπε· «Γρηγόρη μου, σὺ εἶσαι τώρα εἰς ἡλικίαν, εἶσαι σχεδὸν δέκα ἐτῶν, καὶ ἔχεις φρόνησιν καὶ γενναιοτήτητα· πήγαινε νὰ εὗρῃς τὸν Τζῶν Μάξγουελ καὶ εἰπέ του ὅτι τὸν θέλω. Θὰ σοῦ εἴπω ἔπειτα κάτι τι.»

Ὁ Τζῶν ἦτο ἀστυνομικὸς κλητὴρ τῆς συνοικίας, ἦτο δὲ ἐξ ἀδελφός μας. Ὁμίλησε πολλὴν ὥραν μὲ τὴν μητέρα μας. ἤτις ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀναπνεύσῃ. Ἀφ' οὗ ὀμίλησε μὲ τὸν Τζῶν ἐπανῆλθε καὶ μοὶ ἔκαμε σημεῖον νὰ ἐξέλθω διότι μὲ ἤθελεν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι ὁ πατήρ μας τὴν ἤθελε πάντοτε πλησίον του. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ὁ πατήρ ἀπεκοιμήθη.

— Γρηγόρη μου, μοὶ εἶπεν ἡ μήτηρ μας, ὁ πατήρ σου δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἐργασθῆ, πρέ-

πει νὰ ἐργασθῆς σὺ, παιδί μου, διὰ νὰ ζήσωμεν, πρέπει καὶ τ' ἀδελφία σου ἀκόμη νὰ ἐργασθῶν. Μετὰ δύο ἡμέρας δὲν θὰ ἔχωμεν οὔτε λεπτόν εἰς τὸ σπίτι. "Ὅσον καὶ ἂν ἐργάζωμαι ἐγὼ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσω.

— Μητέρα μου, τῆ εἶπον ριπτόμενος εἰς τὰς ἀγκάλας της, εἶμαι δυνατὸς καὶ ἠμπορῶ νὰ ἐργασθῶ· τί ἐργασίαν νὰ κάμω;

— Αὔριον, παιδί μου, νὰ υπάγῃς νὰ εὕρῃς τὸν Τζῶν, θὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ὁδοκαθαριστῶν· ὁ γαμβρὸς του εἶνε εἰς τῶν προϊσταμένων· ἐκεῖθεν θὰ σὲ πάρῃ σὲ καὶ τὰ τρία μικρὰ εἰς μίαν συνοικίαν, τὴν ὁποίαν θὰ σὰς δρίσουν καὶ ἐκεῖ, Γρηγόρη μου, παιδί μου, θὰ σὰς δώσουν μίαν σκουῖπαν νὰ ἐργασθῆτε. Θὰ προσέχῃς, παιδί μου, τὰ ἀδελφάκια σου, διότι σὺ εἶσαι ὁ μεγαλύτερος. Πρόσεχε τὴν Τζέννου, ἡ ὁποία εἶνε ὀλίγον ζωηρὰ, μὴ τύχῃ καὶ τὴν πλακώσει κἀνὲν ἀμάξι! "Αχ! παιδί μου, ἐπρόσθεσε παραπροῦσά με μετὰ δακρύων, ἅς ἠμπορούσα ἐγὼ νὰ σκουπίζω τοὺς δρόμους!

— Σπῆγγισε τὰ δάκρυά σου, μητέρα, θὰ σκουπίζω, θὰ σκουπίζω ἐγὼ, δὲν εἶνε δύσκολον πρᾶγμα καὶ θὰ προσέχω καὶ τ' ἀδελφάκια μου.

— Παιδάκι μου, πόσον ἤμεθα εὐτυχισμένοι προτῆτερα!

*Επειτα με ἠσπάρσθη ἐπανειλημμένως:

— Αὐτὸ μοι δίδει θάρρος, μοι εἶπεν, ὅταν σὰς φιλῶ. Δὲν ἔχω ἄλλο τίποτε νὰ σοῦ συστήσω παρὰ νὰ ἔχητε καλοὺς τρόπους με ὅλους, πρὸ πάντων με τοὺς κυρίους καὶ τὰς κυρίας. Μὴ ἐνοχλεῖς κἀνένα ἐπαιτῶν, Γρηγόρη μου· ἂν σοῦ δώσουν τίποτε νὰ εὐχαριστῆς· μὴ λυπῆσαι καὶ μὴ βραθυμῆς ὅταν δὲν σοῦ δίδουν, διότι δὲν εἶνε ὅλοι εἰς κατάστασιν νὰ δώσουν.

Εἰς τὰς δύο θὰ τρώγατε εἰς ἓν μαγειρεῖον, ὅπου θὰ σὰς δεῖξῃ ὁ Τζῶν· μὴ τύχῃ, παιδί μου, καὶ ἀνακατώνησθε ἐκεῖ με κακαῖς συναναστροφαῖς, πάντα μεταξὺ σας νὰ ἦθε. Τὸ βράδυ νὰ ἔρχεσθε εἰς τὸ σπίτι. "Αχ! Γρηγόρη μου, ὁ Θεὸς μαζὶ σας.

Τὸ πρῶτ' ἡμῶν ἔδωκε χονδρὰ φορέματα τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐτοιμάσει διορθώνουσα τὴν νύκτα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἐφόρει πλέον ὁ πατὴρ μας. Ἦσαν συλλογὴ ρακῶν τὰ φορέματα ἐκεῖνα, ἀλλ' ἦσαν ζεστά. Ἀπῆλθομεν καὶ τὰ πέντε ἀδελφία, με τὴν χαρὰν ὅτι θὰ ἤμεθα ὠφέλιμα εἰς τοὺς γονεῖς μας· ἐγὼ μάλιστα ἤμην ὑπερήφανος ὡς μεγαλύτερος διότι ἡ μήτηρ μας με εἶχε κρίνει ἄξιον νὰ τὴν βοηθήσω. "Εως εἰς τὴν ἕξω θύραν μᾶς συνώδευσεν ἡ καλὴ καὶ σεβαστὴ μας μήτηρ καὶ ὅτε μετὰ τοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ χαριετισμοῦ ἤρχισαμεν νὰ βαδίζωμεν, μᾶς συνώδευσαν ἀκόμη δακρύβρεκτοι οἱ ὀφθαλμοὶ της, ἕως οὗ δὲν ἐφανόμεθα πλέον. "Ὅταν ἔκαμψα τὴν ὁδὸν ἠσθάνθη ὅτι με ἐγκατέλειπον αἱ δυνάμεις ὑπὸ τῆς λύπης, ἀλλ' ἀμέσως ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ

ἔχω θάρρος διότι ἐγὼ πλέον ἤμην ἀδυνατὸν καὶ πτωχῆς οἰκογενείας τὸ ττήριγμα. Καθ' ὁδὸν ἐξήγησα εἰς τὰ μικρὰ μου ἀδελφία περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἀνέφερον εἰς αὐτὰ τὰς παραγγελίας τῆς μητρὸς μας· μοι ὑπεσχέθησαν ὑπακοὴν καὶ τὰ πάντα ἔγιναν ὅπως εἶχον προδιατεθῆ.

Τὸ ἑσπέρας ἐπανήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν κατὰ κοποὶ ἐκ τῆς ἐργασίας, ἀλλ' εὐχριστημένοι εἶχομεν δύο σελλίνια. Μᾶς περιμένεν εἰς τὴν θύραν ἡ δυστυχῆς μήτηρ καὶ πῶς μᾶς ὑπέδεχθη!...

Ἐπατὴρ μας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἶχε μάθει τὰ καθ' ἡμᾶς, μᾶς ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ εἶπε σιγὰ πρὸς ἐμέ:

— Γρηγόρη, ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε μεγάλη ἡμέρα διὰ σὲ, ἡξέυρεις ἀπὸ σήμερον ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ζῆ ἐκ τῆς ἐργασίας του. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πολὺ ταχέως ὑποβάλλεσαι εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἀλλ' ἴσως τοῦτο θὰ ἦνε καλλίτερον διὰ σέ. Ἐκ αἰδῶν πρέπει κἀνεὶς νὰ συνειθίσῃ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου. Σήμερον με ἀντικαθιστᾶς, θέλω δὲ νὰ μοι ὑποσχεθῆς ὅτι ἐφ' ὅσον χρόνον γείνη ἀνάγκη, διὰ πάντοτε, ἂν χρειασθῆ διὰ πάντοτε θὰ ἐργάζεσαι διὰ τὴν οἰκογενειάν σου, ὅπως εἰργάσθης σήμερον, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ τὴν ἐγκαταλείψῃς, ὅπως ἐγὼ δὲν τὴν ἐγκατέλειψα, ἐφ' ὅσον μοι τὸ ἐπέτρεπον αἱ δυνάμεις μου.

— Πάτερ μου, τῷ εἶπον, θὰ γείνης καλὰ καὶ σὺ.

— Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ!

— Ὡς πρὸς τὴν μητέρα μου τὴν ἀγαπητὴν καὶ τοὺς προσφιλεῖς ἀδελφούς μου, μείνε ἡσυχος, πατέρα.

— Καλὰ, μοι εἶπε σπογγίζων ἀπὸ τοῦ μετώπου του τὸν ἰδρώτα. Ναι, μένω ἡσυχος, εἶσαι καλὸς, Γρηγόρη, καὶ αὐτὸ με παρηγορεῖ.

Εἶχον παρελθεῖ δεκαπέντε ἡμέραι ἀφ' ὅτου ἤρχισαμεν τὸ νέον μας ἔργον. Ἐκοπιάζομεν πολὺ, ὅπως εὐκόλως δύναται τις νὰ φαντασθῆ, ἀλλ' οὐδέποτε ἐβραθυμῆσαμεν καὶ ἐτρώγαμεν εὐχαριστημένοι τὸν ἄρτον μας εἰς τὸ πενιχρὸν μαγειρεῖον. Ὁ καλὸς μάγειρος μᾶς ἐπεριποιεῖτο—μᾶς ἔβλεπε τόσον μικρὰ—ὅσον ἦτο δυνατόν: «Φάγετε καὶ πίετε παιδιὰ μου, μᾶς ἔλεγε, διότι ἐκάματε καλὴν ἐργασίαν καὶ σὺ μικρὰ μου Τζέννου πήγαίνε κοντὰ εἰς τὴν θερμάστραν νὰ ζεστάνῃς τὰ ρούχά σου, εἶσαι βρεμμένη.» Ἦτο ἡ λεπτοφυεστέρα ὄλων μας ἡ Τζέννου, ἀλλ' ὄχι ὀλιγώτερον δραστηρία. Ἦτο δὲ τόσον ἀγαπητὴ ἡ παιδικὴ μορφή της, ὥστε οἱ διαβάται καὶ μάλιστα αἱ κυρίαὶ πάντοτε κἀτι τῆ ἔδιδον.

— Ἐνθυμεῖσαι, Τζέννου, εἶπεν ὁ πλουσίος τραπεζίτης διακόπτων τὸν λόγον καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ἀδελφὴν του.

— Ναι, ἀδελφὲ μου, τίποτε δὲν ἐλησμόνησα καὶ λογίζομαι εὐτυχῆς βλέπουσα ὅτι ἡ εὐδαιμονία δὲν ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς καρδίας σου τὴν

μνήμην τῶν δυστυχημάτων τὰ ὁποῖα ἀπηντήσαμεν εἰς τὰ πρῶτα βήματα τοῦ βίου μας.

Ὁ Γρηγόριος Σώλλιβαν ἐξηκολούθησε:—Μίαν ἡμέραν εἶχομεν φέρεи ἐξ σελλίγια εἰς τὴν οἰκίαν· ἡ ἡμέρα εἶχεν ὑπάγει καλὰ, διότι ἡ βροχὴ ἦτο ἀκατάπανστος καὶ οἱ ὁδοκαθαρισταὶ δὲν ἐπρόφθονον ν' ἀναπνεύσουν. Ἄλλ' εἰς τί κατάστασιν εἶχομεν ἐπανεῖθαι! . . . Ὅταν μᾶς εἶδεν ἡ καλὴ μας μήτηρ καταβρεγμένα καὶ καταλασπωμένα καὶ νὰ δμιλῶμεν ὅλα μαζί καὶ νὰ ἐπιδεικνύομεν γαυριῶντα τὸν θησαυρὸν μας, τὰ ἐξ σελλίγια, ἐγέλα καὶ ἔκλαιεν ἡ ἀγαθὴ γυνή.

Τὴν προτεραίαν μᾶς εἶχεν εἶπει: «Ἄν εἶχον τέσσαρα σελλίγια, θὰ ἔδιδά ζωμί ἀπὸ βοιδινὸν εἰς τὸν πατέρα σας.» Καὶ ἐγὼ ἐπεθύμουν νὰ κερδήσω τὰ τέσσαρα σελλίγια· εἶχα παρακαλέσει τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ λάσπην καὶ βροχὴν καὶ με εἰσήκουσεν ὁ Θεός.

Ὁ πατήρ μας εὖρε λαμπρὸν τὸ ζωμί. Ἦτο ὠραία δι' ἡμᾶς ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη.

Δυστυχῶς ὅτε τὸ ἑσπέρας τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἐπανήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ κατάστασις τοῦ πατρὸς μας δὲν ἦτο καλή.

Ἡ μήτηρ μας δὲν εἶχε πλαγιάσει καὶ μοι εἶπεν ὅτι τὸ πρῶτ', πολὺ ἔνωρίς θὰ με ἔστειλ-
-εν ἴσως νὰ προσκαλέσω τὸν ἰατρὸν.

Εἶχον διέλθει τὴν νύκτα πολὺ τεταραγμένος· ἐξύπνησα πρῶτος. Ἡ μήτηρ μας ἐκοιμᾶτο ἐχουσα ἀκουμισμένον τὸ πρόσωπον εἰς τὴν ἄκραν τῆς κλίνης τοῦ πατρὸς μας, ἐντὸς τῆς χειρὸς του. Νομίζω ὅτι εἶχεν ἀποκοιμηθῆ καταφιλοῦσα τὴν χεῖρα ἐκεῖνην. Ὑπέθετον ὅτι καὶ ὁ πατήρ μας ἀνεπαύετο· ὅθεν ἠγέρθη σιγὰ σιγὰ, ἀλλὰ μόλις ἐπλησίασα εἶδον ὅτι εἶχον ἀπατηθῆ. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Δανιὴλ Σώλλιβαν ἦσαν κατὰ τὸ ἦμισυ ἀνοικτοί, τὸ βλέμμα του ἀνεπαύετο ἐπὶ τῶν ὠχρῶν παρεῖδων τῆς μητρὸς μας, εἶχε δὲ τὸ βλέμμα του τόσον λυπηρὰν καὶ τόσον τρυφερὰν τὴν ἔκφρασιν, ὥστε ἔκλινα τὰ γόνατα παρὰ τοὺς πόδας τῆς μικρᾶς μου κλίνης.

Ἐκλαῖον καὶ προσπυρόμην· ὁ πατήρ μας με ἤκουεν. «Ἀγαπητέ μοι Γρηγόρη», μοι εἶπε χαμηλῆ τῆ φωνῇ καὶ θέτων τὸν δάκτυλον τῆς ἄλλης χειρὸς του ἐπὶ τῶν χειλέων του μοι ἐσήμανε νὰ μὴ κάμω θόρυβον διὰ νὰ μὴ ἐξυπνήσῃ ἡ μήτηρ μας.

Μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἐξύπνησα τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἀπήλθομεν βαινόντες ὅλοι ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ ποδῆς, ἐνῶ διὰ μειδιάματος μόνον μᾶς ἀπεχκρίετιζεν ὁ πατήρ ἵνα μὴ φωνήσῃ καὶ ἐξυπνήσῃ ἡ μήτηρ.

Ὁ καιρὸς ἦτο εὐτυχῶς ἄθλιος τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην. Εἶχομεν μέχρι τῆς ἑσπέρας καλῶς καὶ ἐπωρελῶς ἐργασθῆ, ὅτε αἴφνης περὶ τὸ ἀνάμμα τῶν λύχνων διακρίνω εἰς μίαν γωνίαν τῆς Πέ-
-τζεντ Στροιτ—νομίζω ὅτι ἔχω ἀκόμη ἐμπρός

μου τὸ μέρος—κάτι τι, τὸ ὁποῖον ἐμαύριζε καὶ τὸ ὁποῖον βεβαίως κάποιος θὰ εἶχε χάσει. Ἦτο μαῦρον χαρτοφυλάκιον οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα. Ἦτο ἀκόμη καθαρὸν καὶ ὄχι πολὺ βρεγμένον· προφανῶς θὰ εἶχε πέσει ὄχι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου. Παρετήρησα κύκλῳ ἵνα ἀνακαλύψω τὸν ἀπολέσαντα. Ὁ Ἰωῆς μοι εἶπεν ὅτι τὸ χαρτοφυλάκιον θὰ ἀνήκεν εἰς ἓνα ὑψηλὸν κύριον σκυθρωπὸν, ὅστις πρὸ μικροῦ διελθὼν ἐκείθεν τῷ εἶχε δώσει ἡμισυ σελλίγιον. Ἀλλὰ ποῦ νὰ τὸν εὔρωμεν τώρα; Τὸ ἔθηκα εἰς τὸν κόλπον μου καὶ ταχύτερον τοῦ συνήθους ἐπανήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν.

Μόλις ἐφθάσαμεν ἔδειξα τὸ εὔρημα εἰς τὸν πατέρα. Τὸ ἦνοιξε· περιεῖχεν ἔγγραφα. Ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μας ἔτρεμον ἀναγινώσκοντες τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ἀφ' οὗ δὲ τὰ παρετήρησεν ὅλα ἡ μήτηρ μας τὰ ἔθηκεν πάλιν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιον, τὸ ἔκλεισε, τὸ ἐτύλιξεν εἰς χαρτίον καθαρὸν, τὸ ἔδωσε καλὰ δι' ἐνὸς γαιτανίου, ἐπέγραψε τὴν διεύθυνσιν καὶ μοι τὸ ἔδωκε. Τότε ὁ πατήρ μας μοι εἶπε:—Γρηγόρη, πρόσσεξε καλὰ εἰς τὸ χαρτοφυλάκιον αὐτὸ, εἶνε πολυτιμότερον. Νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν ὁδὸν Νόρφολκ εἰς τὸν οἶκον Ἀρρισσων, ἀριθ. 11. Ἐκεῖ θὰ ζητήσῃς τὸν κ. Τζαίτμς Ἀρρισσων κατ' ἰδίαν καὶ ἀφ' οὗ σοι ἐπιτραπῆ νὰ παρουσιασθῆς ἐνώπιόν του τὸν ἐρωτᾶς ἂν ἔχασε τίποτε ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Ἄν σοι εἴπῃ καί, ὅτι ἔχασεν ἓν χαρτοφυλάκιον (ἡμπορεῖ καὶ ὁ Ἰωῆς νὰ παρατηρήσῃ ἂν ἦνε ὁ ὑψηλὸς κύριος, ὁ ὁποῖος τῷ ἔδωκε τὸ ἡμισυ σελλίγιον) καὶ βεβαιωθῆς ὅτι εὐρίσκεσαι ἐνώπιον τοῦ κτήτορος τοῦ χαρτοφυλακίου, τῷ δίδεις τότε τὸ δέμα τοῦτο διηγούμενος εἰς αὐτὸν τὸ πῶς τὸ εὔρες καὶ τὰ λοιπὰ.

— Δὲν εἶνε πολὺ ἀργά; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ μας.

— Τὸ μέρος δὲν εἶνε μακρὰν, καλλίτερα νὰ ὑπάγουν τώρα.

— Καλὰ λοιπὸν, ἂς ὑπάγουν, ἐπανεῖλαβεν ἡ μήτηρ.

Μᾶς ἐκαθάρισεν, ἀπήλθομεν καὶ μετὰ μίαν ὥραν εὐρισκόμεθα εἰς ὠραίαν αἴθουσαν ἐνώπιον ὑψηλοῦ τινος κυρίου σκυθρωποῦ, ὡς εἶχεν εἶπει ὁ Ἰωῆς, ὅστις ἀμέσως τὸν ἀνεγνώρισε.

— Τί θέλετε; μᾶς ἠρώτησε.

— Κύριε, τῷ λέγω εἴμεθα οἱ μικροὶ ὁδοκαθαρισταὶ τῆς Πέτζεντ Στροιτ. Ἐνθυμείσθε, κύριε, ὅτι κατὰ τὰς τέσσαρας ἐδώκατε ἡμισυ σελλίγιον εἰς τὸν μικρὸν μου ἀδελφόν;

— Ἐ; Λοιπὸν; δὲν ἔδωκα ἀρκετά;

— Μάλιστα, κύριε, ἀπῆντισα ἐντρομος, ἀλλὰ ἤλθομεν νὰ σᾶς εἶπω μὲν ὅτι ἀφ' οὗ διεβήτε εὔρομεν κάτι τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ ἦνε ἰδικὸν σας.

Ὁ κ. Ἀρρισσων μὲ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς χειρὸς, μὲ ἔθηκεν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς λυχνίας καὶ παρατηρῶν με καλὰ, μοι εἶπεν

— Ἐχεις καλὴν φυσιογνωμίαν, παιδί μου, καὶ ἂν πρόκηται νὰ κάμῃς μίαν καλὴν πράξιν, πολὺ θὰ μ' εὐχαριστήσῃ. Ἐχασα ἐν χαρτοφυλάκιον ἀπὸ μαῦρον μαροκινόν. Αὐτὸ εὔρες;

— Ἰσα ἴσα, τῷ εἶπον εὐχαριστημένοι. Ὁ πατήρ μου, πρὸς θν τὸ ἔδειξα, μοι εἶπε νὰ σὰς τὸ φέρω ἀμέσως· εἶδεν εἰς τὰ ἔγγραφα τὴν διεύθυνσίν σου.

— Ἦνοιξε λοιπὸν τὸ χαρτοφυλάκιον;

— Διὰ νὰ ἴδῃ τὴν διεύθυνσιν, ἀπάντησα μετὰ δακρύων.

Ὁ κύριος Ἀρρισσων με παρετήρησεν ἐκ νέου μετὰ προσοχῆς.

— Ἄς ἴδωμεν, μοι εἶπε· λέγων δὲ ταῦτα ἐφαίνετο ὀλιγώτερον σκυθρωπός.

Ἐλάβεν εἰς χεῖράς του τὸ χαρτοφυλάκιον, τὸ ἔλυσε, τὸ ἐξετύλιξε, τὸ ἦνοιξεν, ἐξήγαγε τὰ ἔγγραφα, τὰ παρετήρησε, τὰ ἐμέτρησε καὶ ἀφ' οὗ πάντα ἐν τάξει καὶ ἡσυχίᾳ ἠρῶνησεν, ἠρώτησε τὸ ὄνομά μου, τὸ τοῦ πατρός μου, τῆς μητρός μου, ἐξήτάσας περὶ τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον κάμνουν καὶ ἐν ᾧ ἐγὼ ἀπήντων, ἔπαιρνε μίαν πρέξαν ταμβάκου.

Ἀφ' οὗ ἀπάντησα ὅσον εὐκρινῶς ἠδυνάμην εἰς τὰς ἐρωτήσεις του, ἐσημείωσε λέξεις τινὰς διὰ μολυβδίδος εἰς ἓν τεμάχιον χάρτου, με ἔτυψε προστατευτικῶς ἐπὶ τῆς παρειᾶς καὶ μοι εἶπε·

— Καλὰ, παιδί μου, πηγαίνετε τώρα.

Ἦκουσα ταῦτα μετ' εὐχαριστήσεως, διότι τὸ σκυθρωπὸν τοῦ κ. Ἀρρισσων καὶ ἡ τραχεῖα φωνή του εἶχον καταφοβίσει κατ' ἀρχάς καὶ ἐμὲ, ἀλλ' ἰδίως τὸν πτωχὸν μικρὸν Ἰωῆ, ὁ ὁποῖος ἔμενε διαρκῶς ὀπισθὲν μου καὶ σιγὰ σιγὰ μοι ἐπανελάμβανε· «πᾶμε, Γρηγόρη, πᾶμε νὰ φύγωμε.»

Ἦτο νῦξ βαθεῖα ὅτε ἐπανήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἡ μήτηρ μᾶς περιέμενεν ἀνήσυχος. Ἐδιηγήθημεν τὰ πάντα εἰς τοὺς γονεῖς μας μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ κ. Ἀρρισσων μᾶς εἶπε «πηγαίνετε τώρα.»

— Τίποτε ἄλλο; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ μας.

— Τίποτε, ἀπάντησα.

Ὁ πατήρ μας ἔρριψε τότε ἐπὶ τῆς μητρός μας βλέμμα, τοῦ ὁποῖου δὲν ἐνόησα παρὰ βραδύτερον μόνον, ἀναμιμνησκόμενος αὐτοῦ, τὴν θείαν πράξιν. Ἐπειτα δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμέ·

— Καλὰ, εἶπε, τέκνον μου, ἔκαμες τὸ καθήκόν σου.

Καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς.

— Πεινάτε, μᾶς ἠρώτησε μετὰ τινὰς στιγμᾶς σιγῆς ἡ μήτηρ.

— Ναί, ἀπαντήσαμεν καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Ἰωῆς.

— Ἐχεις σὺ τὰ λεπτά, ἐπανέλαβεν ἡ μήτηρ, διότι με τὴν βίαν, ὅπου εἶχομεν νὰ σὲ στείλωμεν νὰ δώσῃς τὸ χαρτοφυλάκιον δὲν σ' ἐρωτήσαμεν τί ἐκερδήσατε σήμερον. Πῆγαινε λοιπὸν, παιδί μου, νὰ πάρῃς ψωμί.

— Ἐγὼ σχεδὸν τέσσαρα σελλίνια, εἶπον εἰς τὴν μητέρα μας.

Ταῦτα δὲ εἰπὼν ἔθηκα τὴν χεῖρα εἰς τὸν κόλπον μου διὰ νὰ εὔρω τὸ δερμάτινον σακκίδιον, ὅπου ἔθετα τὰ κέρδη μου, ἀλλ' . . . ὠχρίασα.

— Τί ἔχεις; με ἠρώτησεν ἡ μήτηρ.

Δὲν εἶχον εὔρει τίποτε εἰς τὸν κόλπον μου, εἶχον χάσει τὸ σακκίδιον μου με ὄλα μου τὰ κέρδη. Ἐκύτταξα καὶ εἰς τὰ ἄλλα μου θυλάκια . . . τίποτε!

Τότε ἐξερράγην εἰς δάκρυα.

— Μητέρα, ἐφώνησα, μητέρα μου καὶ ἐγὼ δὲν ἤξεύρω πῶς τὸ ἔπαθα. . . δὲν τῶκαμα ἐπίτηδες. . .

— Τὸ ἔξεύρω, παιδί μου, τὸ ἔξεύρω.

— Θὰ μούπεσεν εἰς τὸ σπῆτι ἐκείνου τοῦ κυρίου, ὅταν ἐκβαλα καὶ τῷ ἔδωκα τὰ χαρτιά του. Θέλεις, μητέρα, νὰ πάγω νὰ ἴδω; ἐκεῖ θὰ μούπεσε καὶ δὲν τὸ ἤκουσα ἐξ αἰτίας ὅπου ἦτον τὸ χαλί.

— Ὅχι ὄχι, Γρηγόρη μου, μὴν πᾶς.

Καὶ τύπτουσα ἔπειτα τὸ μέτωπον:

— Ἀλλὰ τὰ δυστυχισμένα, εἶπε, τί θὰ φάγουν! οὔτε ἐν κομμάτι ψωμί δὲν εἶνε εἰς τὸ σπῆτι. . .

— Δὲν πεινῶ, μητέρα, οὔτε ὁ Ἰωῆς δὲν πεινᾷ. Εἴμεθα κουρασμένοι καὶ θέλομεν νὰ κοιμηθοῦμεν, εἶπομεν ριπτόμενοι εἰς τὰς μητρικὰς ἀγκάλας.

Ἡ μήτηρ δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλὰ θαλερὰ δάκρυα ἐκυλίοντο ἐπὶ τῶν παρειῶν της.

— Γρηγόρα νὰ κοιμηθοῦμε, εἶπον τότε πρὸς τὸν Ἰωῆν. Ἀμα μᾶς ἴδη κοιμωμένους ἡ μητέρα δὲν θὰ κλαίῃ πλέον. Ἄβριον τὸ πρῶτ' ἰδόμεθα ἀπὸ τὸν Τζῶν Μάξγουελ ἐν σελλίνοι καὶ τῷ τὸ ἀποδίδομεν τὸ ἐσπέρας, ὥστε θὰ ἔχη κάτι τι εἰς τὸ σπῆτι ὁ μπαμπᾶς καὶ ἡ μαμμά.

Μετὰ τινὰ λεπτά τῆς ὥρας ὁ ταλαίπωρος μικρὸς Ἰωῆς πλαγιασμένος μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν μικρὰν μας κλίνην ἐκοιμάτο βαθύτατα, ἔχων τὸν ὤμόν μου ὡς προσκέφαλον. Ὅτε ἠσθάνθη καὶ ἐγὼ ὅτι ἔμελλε νὰ με καταλάβῃ ὁ ὕπνος ἠνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς ἵνα ἴδω τί κάμνει ἡ μήτηρ μας. Ἐκάθητο κατάκοπος παρὰ τὸ προσκέφαλον τοῦ πατρός μας, ἦσαν ἡμίκλειστοι οἱ ὀφθαλμοὶ της καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν της τῆ διέφευγεν ἡ ἐργασία. Ὁ πατήρ ἐκοιμάτο καὶ μόνον ἡ βραδεία καὶ δύσκολος ἀναπνοή του διέκοπτε τὴν σιγὴν, ἥτις εἶχεν ἐπικαθήσει εἰς τὸ πενιχρόν μας οἶκημα.

Τῆ ἐπαύριον, ὅτε ἠγέρθη τῆς κλίνης, εὔρων τὴν μητέρα μας εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν ἀφ' ἐσπέρας τὴν εἶχον ἴδει. Ἐπορεύθη πρὸς τὸν Τζῶν, ἔλαβον τὸ σελλίσιον καὶ ἐπανήλθον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ταλαίπωρος μήτηρ εἶχεν ἐξυπνήσει, μαθοῦσα δὲ τί εἶχον κάμει με ἠσπᾶσθη μετὰ τῆς συνήθους τρυφερότητος. Ἀλλ' ἔκαιον τὰ χεῖλη της.

— Κύτταξε μὴ ἀρρωστήσης καὶ σὺ, μητέρα μου, τῆ εἶπον.

— Μὴ φοβεῖσαι, παιδί μου, δὲν παθαίνω τίποτε, μοὶ ἀπήντησε.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἡ κατάστασις τοῦ πατρὸς μας εἶχε δεινωθῆ, τὴν ἄλλην, ἀκόμη χειρότερα. Πρὸ τοῦ ἀπέλωμεν εἰς τὴν ἐργασίαν μας τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤθελεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν νὰ μᾶς κρατῆ ὅλα εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Μήπως θέλεις νὰ μείνουν ἐδῶ σήμερα; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ μας.

— Ναί, ναί, ἄς μείνουν. εἶπεν, ἀλλ' ἔπειτα συλλογισθεὶς καλλίτερον :

— Ὅχι, εἶπεν, ἄς ὑπάγουν. . . Προσελκύσας δὲ ἐμὲ μετὰ μειδιάματος ἄπαξ ἔτι πρὸς ἑαυτόν :

— Γρηγόρη μου, εἶπεν, ἐνθυμείσαι τί μοῦ ὑπεσχέθης διὰ τ' ἀδέλφια σου καὶ τὴν μητέρα σου ;

— Καὶ πάλιν σοῦ τὸ ὑπόσχομαι, πατέρα μου. Ἦμην πολὺ μάλλον ἢ τὸ σύνηθες συγκεκλιμένον, διότι ἦτο ὑπὲρ ποτε σεμνὸς ἅμα καὶ παρὰ ξένος κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ πατρὸς μου.

Ἡ χεὶρ του ἡ κάτισχνος ὑπὸ τῆς νόσου καὶ τῶν πόνων εἶχε καταπέσει κατάλευκος καὶ βαρεῖα ἐπὶ τῆς σινδόνης. Τὴν ἔλαβον ἐγὼ καὶ τὴν ἠσπάσθην εὐλαθῶς φωνῶν ἐπανειλημμένως : « πάτερ μου, πάτερ μου ! »

— Φίλτατέ μου, μοὶ εἶπεν ἐκεῖνος, σ' ἀγαπῶ ἐν βάθους καρδίας. Εἴσθε ὅλα σας τέκνα ἀξιόλογα. . .

Μᾶς ἠσπάσθη καὶ ἡ μήτηρ μας καὶ ἀπήλθον τὸ ἐσπέρας τὴν εὐρομεν περιμένουσάν μας εἰς τὴν τελευταίαν βαθμίδα τῆς κλίμακος. Μᾶς περιέμενε, ἀλλὰ δὲν ἐκινεῖτο, ἔλεγες ὅτι πέτρινον ἀγαλμα ἦτο ἐμπρὸς σου. Εἶχεν δλανοίκτους τοὺς ὀφθαλμοὺς τόσον, ὥστε ἐφοβήθην. Ἐγονάτισα ἐμπρὸς τῆς καὶ ἐπειδὴ ἐκείνη ἐπέμενε σιωπῶσα : « μίλησέ μας λοιπόν, μητέρα ! » ἀνέκραξα ἀπελπισ καὶ ἔξω ἐμαυτοῦ.

— Γρηγόρη μου, παιδιά μου, μᾶς εἶπε τότε ὡσεὶ ἐξεγειρομένη ἀπὸ ληθάργου, μὴ κἀνετε θόρυβον. . . ὁ πατέρας σας μοῦ φαίνεται. . . μοῦ φαίνεται πῶς κοιμᾶται ἀκόμη.

Ναί, φίλοι μου, ὁ πατήρ μου ἐκοιμάτο, ἀλλ' ἐκοιμάτο διὰ πάντοτε, ἐκοιμάτο τὸν αἰώνιον ὕπνον.

*

*

Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ κ. Σώλλιβαν ὠμίλει ὀρθιος κατὰ τὸν τρόπον τὸν ἀγγλικόν, ἀλλ' ὅτε ἐπρόφερε τὰς τελευταίας λέξεις δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ. Ἐκάθησε καὶ στηρίζας ἐπὶ τῆς τραπέζης τοὺς ἀγκῶνας ἐκρούσεν ἐντὸς τῶν χειρῶν του τὴν ὄψιν του τὴν δακρύβρεκτον.

Τῶν συνδαιτημόνων πάντων εἶχον ὑγρανθῆ οἱ ὀφθαλμοὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ διακρύψῃ τὴν σιγὴν

τὴν διαδεχθεῖσαν τοῦ πλουσίου τραπεζίτου τοῦς λόγους.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς καταστέλλων τὴν συγκίνησίν του, ἠγέρθη πάλιν ὁ Σώλλιβαν.

— Εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, εἶπε, κλαίει τις ὡς παιδίον ὅταν κλαίῃ τὸν πατέρα του· οὐδὲν δύναται ἐντελῶς ν' ἀποσβέσῃ τὸ πένθος τῶν γονέων. . .

Τρεῖς ἡμέρας, ἀφ' οὗ εἶχομεν συνοδεύσει εἰς τὴν ἐσχάτην του κατοικίαν τὸν Δανιὴλ Σώλλιβαν, ἐκαθήμεθα ἡ δυστυχὴς μήτηρ καὶ ἡμεῖς περὶ λιτὴν καὶ πενιχρὰν τράπεζαν καὶ προσεπάθει ἐκείνη νὰ μᾶς πείσῃ νὰ λάβωμεν ὀλίγην τροφήν, ὅτε ἅμαξα ἐστάθῃ πρὸ τοῦ οἰκήματός μας. Βῆμα βαρὺ ἠκούσθη εἰς τὴν κλίμακα, ἠνοίχθη ἡ θύρα καὶ ὑψηλὸς τις κύριος παρουσιάσθη.

Ὁ Ἰωῆς ἤρχισε νὰ τρέμῃ ἦτο ὁ κύριος τοῦ χαρτοφυλακίου !

— Τί θέλει, ἀδελφέ μου ; μὲ ἠρώτησε σιγὰ σιγὰ τρέμων.

Τὸ ὑπόγειόν μας δὲν ἐφωτίζετο καλὰ. Ὁ ὑψηλὸς ἐκεῖνος κύριος θέσας τὴν χεῖρα ὑπεράνω τῶν ὀφθαλμῶν του διὰ νὰ ἴδῃ καλλίτερον μὲ διέκρινε καὶ μὲ ἐχαιρέτισε κτυπῶν με φιλικῶς ἐπὶ τῆς παρειᾶς, ἔπειτα δὲ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν μητέρα μας :

— Τὸ παιδάκι αὐτὸ, τῆ εἶπεν, εἶνε καλλίτερον πολὺ ἀπὸ ἐμὲ, διότι ἐκεῖνο τὴν ἰδίαν ἡμέραν καθ' ἣν τὸ εὔρε, μοῦ ἔφερε σπουδαιότατον χαρτοφυλάκιον, ἐν ᾧ ἐγὼ μετὰ μίαν μόνον ἐβδομάδα τῷ φέρω τὸ πούγγι του, τὸ ὅποιον ἔχασεν εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Ἐξάγων τότε ἐκ τοῦ θυλακίου του τὸ σακιδιόν μου :

— Τὸ ἀναγνωρίζεις, κύριε ; μοὶ εἶπε. Δὲν εἶνε τὸ ἰδικόν σου ; Ἐτζὶ πετοῦν τὰ σελλίνια τὰν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰ ξένα σπίτια ;

Ἡμεῖς σιωπῶντες τὸν ἠκούομεν καὶ ἐταρατώμεθα μάλιστα διότι ὠμίλει μὲ τόσῃν καλῇ διάθεσιν ἐντὸς δωματίου, τὸ ὅποιον περιέκλειε τόσον πένθος.

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐθαύμαζε διὰ τὴν σιωπὴν καὶ παρετήρει κύκλῳ ὡς διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ αἶτιον τῆς λύπης μας.

— Τί τρέχει λοιπόν ; μᾶς ἠρώτησε. Μήπως φωνάζω πολὺ ; μήπως κοιμᾶται κἀνεὶς ;

Τῷ ἔκαμα ἐν σημείον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀμέσως ἐνόησε τί συνέβαινε, ἐν τῷ ἅμα δὲ ὁ Τζαίιμς Ἄρρισων—διότι ὁ Τζαίιμς Ἄρρισων ἦτο—ἐντελῶς μετεβλήθη.

— Ἀχ ! κυρία μου, εἶπε πρὸς τὴν μητέρα μου, συσφίγγων τὰς λιποσάρκους χεῖράς σου, σὰς ζητῶ συγγνώμην. . . Ἠλπίζον ὅτι ἐμελλον νὰ φέρω εἰς τὸν σύζυγόν σας τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ὑγίαν ἕσως, ἀλλὰ φθάνω πολὺ ἀργά. . . Εἶμαι ἔνοχος ! ἐγγλημα εἶνε ἡ ἀνάβολή τῆς ἀγαθοεργίας. Ὁ σύζυγός σας. . .

— Δὲν ἔχω πλέον σύζυγον καὶ τὰ τέκνα μου δὲν ἔχουσι πατέρα.

— Ταλαίπωρος γυνή, δυστυχισμένα τέκνα, ἀνέκραξεν ὁ Ἄρρισων ἐκ βάθους συγκινηθείς.

Σὰς ὠμίλησα ἐπὶ πολὺ περὶ τοῦ πατρός μου διότι δὲν τὸν ἐγνωρίσατε, ἀλλὰ τί νὰ εἶπω περὶ τοῦ Ἄρρισων, τὸν ὁποῖον πάντες ἔχετε γνωρίσει, ἀρκεῖ δὲ μία λέξις ἵνα σὰς τὸν ὑπομνήσῃ; Ὁ Τζαίμς Ἄρρισων ἦτο ὁ ἀγαθὸς πλούσιος ὅπως ὁ Δανιὴλ Σώλλιθαν ἦτο ὁ ἀγαθὸς πένης. Ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ πράξῃ ἵνα ὑπογλυκάνῃ τοῦ πένθους μας τὴν πικρίαν τὸ ἔπραξε μετὰ χαρᾶς.

— Ἄχ! ἔλεγεν ἐνίοτε ἡ μήτηρ μου, ἐντρέπομαι νὰ ἦμαι εὐτυχής· ἂν εἶχα τώρα τὸν ἄνδρα μου. . .

— Τὸν ἔχεις, τὸν ἔχεις πάντοτε, ἀπάντα ὁ Ἄρρισων· οἱ προσφιλεῖς νεκροὶ μας εἶνε πάντοτε μεταξὺ ἡμῶν καίπερ ἀόρατοι, ἀρκεῖ νὰ τοὺς ἀγαπῶμεν. Ἔσο εὐτυχής ἐν τῇ γῇ μὲ τὰ τέκνα σου καὶ θὰ εὐχαριστεῖται βλέπων ταῦτα καὶ ὁ σύζυγός σου ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἐνίοτε πλήρεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν εὐεργέτην ἡμῶν :

— Εἶθε δίκαιος, ἀγαθὸς, τῷ ἐλέγομεν.

— Δὲν εἶνε τοῦτο σπουδαῖον πρᾶγμα, κυρία Σώλλιθαν, ἀπάντα.

Εἶνε ἱκανοὶ δίκαιοι εἰς τὸν κόσμον, ὁ σύζυγός σας ἦτο καλλίτερός μου, τὰ παιδιὰ σας ὅταν μοῦ ἔφεραν τὸ χαρτοφυλάκιον ἦσαν καὶ ἐκεῖνα δικαιοτάτα καὶ ἀγαθώτατα. Ἀπορῶ πῶς δὲν εὐρέθησαν δέκα δίκαιοι εἰς τὰ Σόδομα διὰ νὰ σωθῇ ἡ πόλις.

Ὁ Τζαίμς Ἄρρισων δὲν εἶχεν οἰκογένειαν, ἡμεῖς ἐγείναμεν ἡ οἰκογένειά του καὶ ἐκεῖνος δεύτερος πατὴρ δι' ἡμᾶς. Ἡ μήτηρ μας ἐπετήρει τὰ τῆς οἰκίας μετὰ τοσαύτης συνέσεως καὶ οἰκονομίας, ὥστε ἀστεϊζόμενος ὁ καλὸς Ἄρρισων ἔλεγεν ὅτι θὰ προτείνῃ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων νὰ τὴν διορίσωσι διοικήτριαν τῶν Ἰνδιῶν, διότι μόνη αὕτη ἦτο κατάλληλος νὰ τακτοποιήσῃ τὰ τῆς μεγάλης ἐκεῖνης χώρας χωρὶς νὰ διεγερθῶσι καὶ παράπονα κατὰ τῆς διοικήσεως.

Ἐγὼ ἀφ' οὗ ἐτελείωσα τὰς σπουδάς μου ἐγείνα ὑπάλληλός του πρῶτον καὶ ἔπειτα μετὰ τινα ἔτη συνέταιρός του. Ἀπεκατέστησε τὸν Ἰωὴν καὶ ὑπάνδρευσε τὰς ὠραίας μου ἀδελφάς μὲ τοὺς ἐδῶ τώρα παρόντας συζύγους των. Καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος τοῦ εὐεργετικωτάτου ἦτο ἡσυχος καὶ γαλήνιος, ἀληθὴς θάνατος δικαίου. Κατὰ τὴν τελευταίαν του ὥραν στραφεῖς πρὸς τὴν μητέρα μου :

— Μετὰ τινας στιγμάς, τῇ εἶπεν, ἀφ' οὗ καταλείψω τὸν κόσμον τοῦτον θὰ παρουσιασθῶ πρὸς τὸν Πλάστον καὶ θὰ ὑποβάλω εἰς τὴν κρί-

σιν τοῦ τὰς πράξεις τοῦ βίου μου, ἔπειτα θὰ λογαριασθῶ μὲ τὸν σύζυγόν σας, μὲ τὸν πατέρα σας, τέκνα μου. Πιστεύω ὅτι ὁ ἀγαθὸς οἰκογενειάρχης θὰ μείνῃ εὐχαριστημένος δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς ἀδυνατοῦ οἰκογενείας του μετὰ τὴν θάνατόν του ἔπραξα. Μὲ αὐτὸν θὰ ὁμιλῶ διὰ σὰς. . .

Ἐδῶ ἐτελείωσε τὸν λόγον τοῦ ὁ Γρηγόριος Σώλλιθαν, ἡ δὲ ὁμήγουρις πολλὴν ὥραν ἀφ' οὗ εἶχε σιγήσει ἐνόμιζεν ὅτι ἤκουεν ἔτι. Ἐπειτα δὲ σεβασμία τις γραῖα ἠγέρθη ἀπέναντι τοῦ Γρηγορίου :

— Γρηγόριε Σώλλιθαν, εἶπε, τέκνον μου, ὠμίλησας ἀξίως τῆς μνήμης τῶν δύο ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἔτι θρηνοῦμεν. Τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ—δεικνύουσα τὰ εἰς τὴν ἄκραν τῆς τραπέζης καθήμενα νεώτατα μέλη τῆς οἰκογενείας—τὰ ὁποῖα εἶνε ἡ ὑπερφήανεια καὶ ἡ χαρὰ μας, θὰ ἐνθυμηθῶσι τοὺς λόγους σου. Καλὸν εἶνε τὰ ὧτα τῶν παιδιῶν ν' ἀκούωσι τοιαύτας διηγήσεις, καλὸν εἶνε ἀπὸ στόματος ἀψευδοῦς καὶ φιλονόμου οἶον εἶνε τὸ ἰδιόν σου νὰ μανθάνωσιν ὅτι πρέπει ἀεὶποτε νὰ τηρῶμεν τὴν μνήμην τῶν ἀγαπησάντων ἡμᾶς ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι πρέπει ἡ καρδιά μας νὰ λατρεύῃ τοὺς προαποθανόντας γονεῖς ἡ συγγενεῖς μας καὶ ὅτι μετὰ καλὸν βίον ἀρίστη διδασκαλία εἶνε ὁ ὠραῖος θάνατος. Ἄριστον προσκέφαλον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐσχάτῳ ὑπῶν εἶνε ἡ καλὴ συνείδησις, μόνον δὲ οἱ πονηροὶ φοβοῦνται τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην.

Λαμβάνουσα δ' ἔπειτα τὸ ποτήριόν της; ἡ σεβασμία γυνή,

— Ὑπὲρ τῆς μνήμης, εἶπε, τοῦ Δανιὴλ Σώλλιθαν, μετὰ φωνῆς, ἧς μετὰ κόπου κατέστειλε τὴν συγκίνησιν, ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ Τζαίμς Ἄρρισων!

— Οὐρρά ὑπὲρ αὐτῶν! ἀνέκραξεν ἡ ὁμήγουρις.
[P.—J. Stahl.] Σ.

ΠΑΡΑΦΡΑΣΕΙΣ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

Εἶναι περιεργὸς ἡ τύχη, ἣν ὑπέστησαν τὰ ἔπη τῶν δύο κορυφαίων τῆς ἀρχαιότητος ποιητῶν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Καὶ τοῦ μὲν Βεργιλίου τὴν ποιητικὴν δόξαν ἐπεσκίασεν ἡ φήμη περὶ τῆς τεραστίας αὐτοῦ μαγικῆς τέχνης, διότι ὁ ποιητὴς τῆς Αἰνείαςδος ἐνομιζέτο γόνος καὶ φαρμακεῦς ἐκ τῶν μεγίστων καὶ δεινοτάτων, πολλὰ δὲ βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης βρήθουσι ποικίλων μύθων περὶ γοητειῶν καὶ μαγανευμάτων αὐτοῦ, δι' ὧν ἐξησφάλισε τὴν Νεάπολιν κατὰ πάσης κακοβούλου ἀποπειράς, ὧν ὅμως ἔπεσεν ἐπὶ τέλους θῦμα καὶ αὐτὸς, ἐπιχειρήσας νάνανεωθῆ καὶ καταστῆ ἀθάνατος. Τοῦ δὲ Ὀμήρου καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐλησμονήθη τέλεον ἐν τῇ δύσει, τὰ δὲ περὶ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου ἄσματα τῶν τρουβαδούρων καὶ ἱπποτικῶν μυθιστορημάτων βάσιν ἔχουσι κυρίως τὰ ψευδεπίγραφα ἡμερολόγια Δίκτυος τοῦ Κρη-